

ADHD aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö

- ADHD on neuropsykiatrinen oireyhtymä. Se näkyy tarkkaamattomuutena, ylivilkkautena ja impulsiivisuutena.
- ADHD:n ilmeneminen:
  - keskittyminen, ohjeiden seuraaminen tai asian loppuun tekeminen vaikeaa
  - puutteellinen ajantaju ja siitä johtuva myöhästely
  - tavaroiden kadottaminen ja tehtävien unohtaminen
  - vaihteleva suorituskky
  - huolimattomuus ja ulkopuolisista ärsykkeistä häiriintyminen
  - matala turhautumiskynnys ja siitä johtuvat kiukunpuuskat
  - paikoillaan pysyminen vaikeaa
  - esineiden hypistely
  - puhuminen tai toiminta ennen ajattelua
  - toisten keskeyttäminen, häiritseminen, päälle puhuminen
  - sosiaalisten viestien tulkitseminen vaikeaa

Keinoja selvitä opiskelussa

- Jaa pitkä ohje osiin ja tee yksi tehtävä kerrallaan.
- Pyydä opettajaa toistamaan ohje, jos et ymmärtänyt.
- Kuvat, näyttäminen ja kertaaminen voivat helpottaa oppimistasi.
- Opettele kalenterin käyttöä ja suunnitelmallisuutta.
- Pyydä lisääaikaa kokeeseen.
- Pyydä luentomateriaali etukäteen.
- Mikäli mieleesi nousee jatkuvasti kysymyksiä opetuksen aikana, kirjaa asiat ylös ja kysy tilaisuuden tullen.
- Pienen esineen, esimerkiksi pallon hypistely saattaa tukea keskittymisen ylläpitämistä.
- Rauhallinen ympäristö ja kiireetön ilmapiiri tukevat oppimistasi.
- Luo päiviisi selkeyttä ja säännöllisyyttä.

Lisää tietoa:

ADHD -liitto www.adhd-liitto.fi

Lukemisen ja kirjoittamisen vaikeus (lukivaikeus)

- Lukivaikeus on erityinen oppimisvaikeus, jolla on neurobiologinen tausta.
- Lukivaikeuden ilmenemismuodot ovat hyvin yksilöllisiä.
- Lukivaikeuden ilmeneminen
  - lukeminen hidasta ja väsyttävää
  - lukeminen virheellistä
  - luetun ymmärtäminen vaikeaa
  - olennaisen asian löytäminen ja yksityiskohtien muistaminen vaikeaa
  - kokonaisuuden hahmottaminen vaikeaa
  - kirjaimia, tavuja tai sanan loppuja voi jäädä lukiessa pois
  - kirjaimia ja tavuja jää pois tekstistä
  - kirjaimia tai numeroita puuttuu tai ne vaihtavat paikkaa
  - tekstin tuottaminen vaikeaa
  - sanellusta tekstistä sanojen muistaminen vaikeaa
  - johdonmukaisen lauseen rakentaminen vaikeaa
  - kieliopin mukainen kirjoittaminen vaikeaa
- Lukivaikeus voi ilmetä myös
  - tilan ja ajan hahmottamisen ongelmina
  - motorisena kömpelyytenä
  - vaikeutena käden ja silmän yhteistyössä
  - toiminnan ohjauksen ongelmina

Keinoja selvittää lukivaikeuden kanssa

- Kerro vaikeudestasi opettajalle.
- Varaa aikaa lukemiseen ja oppimiseen.
- Jos kirjaimet hyppivät, kokeile tekstin lukemista värillisen kalvon läpi tai seuraa rivejä viivaimella.
- Aloita uuden asian muistiinpanot vihkossa uudelta sivulta.
- Kuuntele äänikirjoja.
- Käytä värikyniä erottelemaan asioita.
- Pyydä lisäaikaa kokeeseen ja kysy mahdollisuutta suulliseen tenttiin.
- Käytä tekstinkäsittelyssä oikolukuohjelmaa.
- Pyydä luentomateriaali etukäteen.

Lisää tietoa:

Celia-kirjasto www.celia.fi

Erilaisten oppijoiden liitto www.erilaistenoppijoidenliitto.fi

Lukineuvola www.lukineuvola.fi

Laaja-alaiset oppimisvaikeudet

- Laaja-alaiset oppimisvaikeudet ovat vaikeasti määriteltävissä olevia oppimisvaikeuksia ja toimintakykypuutteita.
- Kouluaikana nämä vaikeudet haittaavat yksilön suoriutumisesta lähes kaikissa kouluoppimiseen liittyvissä asioissa.
- Vaikeuttavat selviytymistä myös myöhemmässä elämässä.

- Laaja-alaiset oppimisvaikeudet voivat tulla esiin seuraavalla tavalla:
  - keskittyminen ja tarkkaavaisuuden suuntaaminen on vaikeaa
  - oppiminen on hidasta
  - uusissa tilanteissa selviytyminen vaikeaa
  - käsitteiden muodostaminen vaikeaa
  - tehtävien suunnittelu ja suorittaminen vaikeaa
  - opiskelija voi olla impulsiivinen, yliaktiivinen tai passiivinen
  - usein yksilöllisten tavoitteiden mukaan käyty peruskoulu

Keinoja selvittää opiskelussa

- Jaa pitkä ohje osiin ja tee yksi tehtävä kerrallaan.
- Toista tehtävää riittävästi, jotta opit asian.
- Varaa riittävästi aikaa oppimiseen.
- Pyydä opettajaa toistamaan ohje, jos et ymmärtänyt.
- Kuvat, näyttäminen ja kertaaminen voivat helpottaa oppimistasi.
- Opettele kalenterin käyttöä ja suunnitelmallisuutta.
- Rauhallinen ympäristö ja kiireetön ilmapiiri tukevat oppimistasi.
- Luo päiviisi selkeyttä ja säännöllisyyttä.

Lisää tietoa:

Närhi, V., Seppälä, H. & Kuikka, P. (toim.) 2010. Laaja-alaiset oppimisvaikeudet. Niilo Mäki Instituutti
Esteetön amis www.esteetonamis.fi

Kehitysvammaisuus

- Kehitysvamma on vamma ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella.
- Vamma voi johtua joko syntymää edeltävistä syistä, synnytyksen yhteydessä sattuneista vaurioista tai lapsuusiän sairauksista ja tapaturmista. Osa syistä jää kokonaan selvittämättä.
- Kehitysvamman aste vaihtelee vaikeasta vammasta lievään oppimisvaikeuteen.
- Usein kehitysvammaisella henkilöllä on myös muita lisävammoja, jotka voivat vaikeuttaa puhumista, liikkumista tai vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa.
- Kehitysvammaiset ihmiset oppivat monia asioita omassa oppimisen tahdissaan, kun he saavat yksilöllistä tukea oppimiseen, ymmärtämiseen, kommunikointiin ja arkielämään.
- Rajoitteiden rinnalla kehitysvammaisilla on usein muiden henkilökohtaisten kykyjen vahvuuksia.
- Yksilöllinen, tarpeenmukainen tuki auttaa kehitysvammaista ihmistä elämään hyvää, hänelle luontaista itsenäistä elämää.
- Kasvatus, elämänkokemukset, oppiminen ja elinympäristö vaikuttavat kehitykseen, siihen millaisiksi ihmisiksi kasvamme.
- Kehitysvamma häiritsee jokapäiväistä selviytymistä sitä vähemmän, mitä paremmin yhteiskunta on suunniteltu meille kaikille.

Kehitysvammaisen kohtaamisessa huomioitavaa

- Luo rauhallinen ja häiriötön kohtaamistilanne ja ympäristö.
- Uusia asioita opettaessasi toista toimintaa riittävän useasti, jotta henkilö oppii asian.
- Huomioi henkilön ikä, kohtele häntä iänmukaisesti.
- Käytä kuvia, osoittamista ja eleitä tai kehitysvammaisen omaa kommunikoinnin apukeinoa vuorovaikutuksen tukena.
- Anna selkeä konkreettinen palaute toiminnasta.
- Kiinnitä huomiota ympäristöön:
  - selkeys ja rutiinit
  - rauhallinen ympäristö ja kiireetön ilmapiiri
  - kannustus ja onnistumisen kokemukset.

Lisää tietoa:

Kehitysvammaisten tukiliitto www.kvtl.fi

Kehitysvammaliitto www.kvl.fi

Aspergerin oireyhtymä

- Aspergerin oireyhtymä on neurobiologinen keskushermoston kehityshäiriö, joka aiheuttaa vaihtelevia toiminnan esteitä.
- Asperger -henkilöllä (AS-henkilöllä) aistien välittämä tieto ja sen tulkinta on yksilöllistä ja eriasteisesti poikkeavaa.
- Aspergerin oireyhtymässä on kyse tietyistä omaleimaisista käyttäytymispiirteistä.
- AS-henkilön käyttäytymisessä havaittavia piirteitä ovat mm.
  - sosiaalinen vuorovaikutus ja kommunikointi vaikeaa
  - toisen ihmisen asemaan asettuminen vaikeaa
  - asioiden kirjaimellinen ymmärtäminen tavallista
  - toiminnanohjaus vaikeaa, esim. vaikea suunnitella järkevää työjärjestystä
  - muutoksiin sopeutuminen vaikeaa
  - riippuvuus rutiineista tai rituaaleista
  - poikkeavat reaktiot aistiärsykkeisiin
  - erityisiin mielenkiinnon kohteisiin paneutuminen
  - tehtävien aloittaminen ja lopettaminen vaikeaa

AS-henkilön kohtaamisessa huomioitavaa

- Puhu selkeästi ja rauhallisesti. Varmista, että asiasi on ymmärretty.
- Käytä helposti ymmärrettävää kieltä, vältä kielikuvia ja tarjoa konkreettisia toimintaohjeita.
- Käytä kuvia, piirroksia ja kirjallisia ohjeita apuna vuorovaikutuksessa.
- Käytä selkeää vuorottelua kommunikaatiossa: yksi puhuu kerrallaan ja toinen keskittyy kuunteluun.
- Rytmitä tilanteita kertomalla tilanteen kulku (aloitus, keskikohta ja lopetus).
- Älä hoputa, vastauksen miettiminen voi kestää pitkään.
- Käy tulevat tilanteet läpi AS-henkilön kanssa etukäteen ja kerro muutoksista ajoissa.
- Ota huomioon fyysinen etäisyys.
- Kiinnitä huomiota ympäristöön:
  - poista ylimääräiset ärsykkeet: melu, valo, haju
  - selkeys ja rutiinit
  - rauhallinen ympäristö ja kiireetön ilmapiiri
  - kannustus ja onnistumisen kokemukset.

Lisää tietoa:

Autismi- ja aspergerliitto www.autismiliitto.fi

CP-vamma

- CP-vamma on syntymässä tai varhaislapsuudessa saatu pysyvä aivovaurio, joka vaikeuttaa liikkeen hallintaa ja lihaskoordinaatiota.
- Liikunnallinen vamma, eikä yksinään vaikuta muuhun aivotoimintaan.
- Asettaa usein rajoituksia tai erityisiä vaatimuksia asumiselle sekä yhteiskunnalliseen elämään osallistumiselle.
- Ilmenee jäykkyytenä tai pakkoliikkeinä tai niiden yhdistelmänä.
- CP-vammaan liittyviä liitännäisvammoja
  - puhevamma
  - tuntoaistimusten huono kehittyminen
  - kuuloon tai näköön liittyvät hahmotushäiriöt
  - eri aistien yhteistoiminnan ongelmat
  - epilepsia
  - kehitysvamma

CP-vammaisen ihmisen kohtaamisessa huomioitavaa

- Varaa aikaa vuorovaikutustilanteeseen - CP-vammaisen henkilö voi tarvita totuttua pidemmän ajan vastauksen antamiseen.
- Puhu selkeästi ja rauhallisesti, anna aikaa keskustelulle.
- Kohdista puhe suoraan asianomaiselle henkilölle.
- Tarkista ympäristön esteettömyys.
- Kiinnitä huomiota ympäristöön:
  - selkeys ja rutiinit
  - rauhallinen ympäristö ja kiireetön ilmapiiri
  - kannustus ja onnistumisen kokemukset.

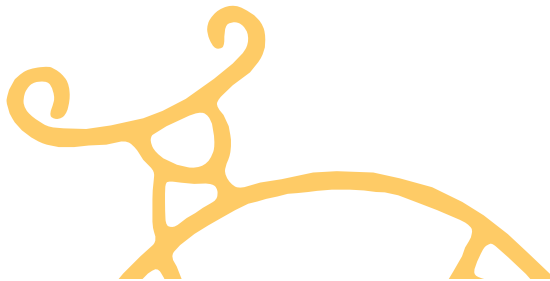
Lisää tietoa:

CP-liitto www.cp-liitto.fi

Kuulovamma

- Kuulovammainen on henkilö, jolla on jonkinasteinen tai -laatuinen kuulonalenema:
  - huonokuuloisella kuulovamma on osittainen: hän kuulee puhetta ja pystyy kommunikoimaan kuulokojeen avulla käyttämällä tukena huuliolukua
  - syntymästään saakka kuuro tai varhaislapsuudessaan kuulonsa menettänyt henkilö kommunikoi pääasiallisesti viittomakielellä
  - kuuroutunut henkilö on menettänyt kokonaan kuulonsa puheen oppimisen jälkeen ja kommunikoi useimmiten puheella, tukimene-
telminä esim. tekstitulkkaukset tai viittomat
- Huonokuuloisille vaikeuksia tuottavat:
  - keskustelutilanteet suuremmissa ryhmissä
  - meluisa ja kaikuva ympäristö
  - laitteiden äänten erottelu.
- Jos opiskelija ei selviä opiskelusta pelkkien kuunteluapuvälineiden avulla, hänellä on mahdollisuus saada opiskelutulkkauksena viittomakielellä ja/tai kirjoitustulkkauksena.

Kuulovammaisen tai kuuron kohtaamisessa huomioitavaa

- Puhu selkeästi ja kohdista puheesi suoraan asianomaiselle henkilölle.
- Huomion kiinnittämiseksi voit heilauttaa kättäsi tai taputtaa kevyesti olkapäälle.
- Huutaminen on turhaa.
- Jos et osaa viittoa, voit keskustella kuuron henkilön kanssa kirjoittamalla selkeää kieltä.
- Yhteydenpito viittomakielisen kanssa käy helpoimmin tekstiviesteillä tai sähköpostilla.
- Varmista, että valaistus on riittävä huulilta lukemiseen, viittomien tai viitotun puheen näkemiseen.
- Tarkista ympäristön kuunteluolosuhteet: kaiku, melu ja häly.
- Jos käytössä on viittomakielen tulkki:
  - varaa tulkille hyvin valaistu paikka tulkkaukseen
  - puhu kuulovammaiselle, älä tulkille
  - älä hidasta puhetta
  - puhu ensin, näytä sitten.

Lisää tietoa:

Kuuloliitto www.kuuloliitto.fi

Kuurojen liitto ry. www.kl-deaf.fi

Näkövamma

- Näkövammainen on henkilö, jolle näkökyvyn heikkenemisestä aiheutuu huomattavaa haittaa jokapäiväisessä elämässä.
- Näkövammaisen näkemisen aste vaihtelee yksilöllisesti. Näkövammainen voi olla heikkonäköinen tai sokea.
- Haitan asteeseen vaikuttavat esimerkiksi vamman laatu, vammautumisikä, kyky sopeutua psyykkisesti, kyky oppia uutta, tehtävien näkökyvylle asettamat vaatimukset ja henkilön toimintakyky.
- Näkövamma
  - voi aiheuttaa ongelmia liikkumisessa, asioimisessa ja ympäristön hahmottamisessa
  - asettaa haasteita sosiaaliselle kanssakäymiselle: esim. ihmisten tunnistaminen ja ilmeiden ja eleiden havaitseminen vaikeaa.
- Heikkonäköisyyteen liittyy usein hämäräsokeutta ja häikäistymisherkkyyttä.

Näkövammaisen kohtaamisessa huomioitavaa

- Näkövammaisen osaa kertoa minkälaisia apuvälineitä hän tarvitsee liikkumiseen, työn tekemiseen ja kommunikointiin.
- Kun haluat kiinnittää näkövammaisen huomion, sano hänelle jotain tai kosketa kevyesti olkapäähän.
- Käytä puheessa täsmällisiä ilmauksia.
- Kuvaile näkövammaiselle ympäristöä, anna hänen koskea ja tunnustella tilaa ja esineistöä.
- Kerro, ennen kuin poistut tilasta, jotta näkövammaisen tietää sinun lähteneen.
- Pidä tavarat ja esineet tietyillä paikoilla.
- Pidä kulkuväylät vapaana.
- Kiinnitä huomiota ympäristöön:
  - turvallisuus
  - rauhallinen ympäristö ja kiireetön ilmapiiri
  - kannustus ja onnistumisen kokemukset.

Lisää tietoa:

Näkövammaisten keskusliitto www.nkl.fi